

De elendige

Reidar Hjermand

PsykologBegge sitter i Psykologforeningens menneskerettighetsutvalg

– Jeg lurer på hvordan våre etterkommere vil se på oss som forfedre, sa Magne Raundalen til meg en gang. Jeg har aldri fått helt fred for disse ordene. Valgene vi gjør i dag, vil en dag måtte stå foran historiens domstol.

Hva er det som gjør at vi som samfunn med åpne øyne står og ser på unge liv som kjøres sakte, men sikkert i grøfta?

Når vi i etterpåklokskapens lys ser at vi kunne gjort ting annerledes, kan det alltid pekes på at vi gjør de valg vi gjør, ut fra hva vi mener er riktig og galt på det tidspunktet da beslutningen fattes. Det at vi ofte ikke kan forutsi hendelsesforløp og resultater av valg, vil langt på vei unnskyldte en del feilgrep. Men når vi gjør valg som vi vet blir feil, da er det ingen unnskyldning lenger. Hva er det da som gjør at vi som samfunn med åpne øyne står og ser på unge liv som kjøres sakte, men sikkert i grøfta? La meg ta et par eksempler.

Man trenger ikke være psykolog for å forstå skadepotensialet for en femtenåring som settes på glattcelle i flere døgn. Da jeg like før sommeren ba om en redegjørelse fra landets politidistrikter om hvor ofte mindreårige settes på glattcelle, kom det frem at det skjedde mer enn tusen ganger i 2009. Og dette var bare hos de politidistriktene som svarte meg. Verken Oslo eller Agder politidistrikter klarte å telle hvor mange ganger barn ble låst inne hos dem. Men – jeg har møtt noen av disse ungdommene, og de kan fortelle om vilkårlige innelåsninger uten lov og dom. Det eneste som har grobunn i en glattcelle, forteller de meg, er hatet mot politiet, sinnet og hardheten i hjertet. Det er ingen god bagasje å ha med seg videre i livet. Men dere psykologer vil bli lyttet til hvis dere forteller myndighetene om hvordan ungdommene ødelegges av brutaliteten vi utsetter dem for. Psykologene burde lage mer støy, så samfunnet finner bedre løsninger.

Mens du leser dette, lever et stort antall barn sammen med foreldre som er ute av stand til å være omsorgspersoner. Foreldrene er ofte godt kjent av hjelpeapparatet, enten som pasienter i psykisk helsevern, som rusmisbrukere eller som voldsutsatte. Du som møter disse foreldrene i din hverdag, skal se etter hvordan omsorgsforholdene er hjemme, og ta aktive grep for at barn får hjelp hvis det ikke er bra nok der de bor. Men du skal også vekke oss, så vi ser at disse barna finnes.

I sosialvitenskapelige fag er det få absolutter. Men ett absolutt mener jeg vi burde hevde, og det er bekymringen knyttet til omsorgssituasjonen for barn som bor i hjem med rus, psykiske problemer og vold. Altfor ofte ser vi at et helt samfunn kan sitte og se på disse familiene, vel vitende at barna hadde hatt det bedre under helt andre omsorgsforhold. Psykologene kan gjøre noe med dette.

Barn som lever under harde vilkår, burde være vår førsteprioritet. Likevel – sviket mot dem er på det enkleste og mest banale nivået. Christoffer var det ingen som så ordentlig før han var død. De ulike aktørene rundt ham snakket rett og slett ikke sammen. Voksne så ikke det de så. Christoffer kunne vært reddet, men ble slått i hjel. Nylig fikk vi vite at Ragnhild, en 15-åring under offentlig omsorg, døde av en overdose heroin. Jeg kjenner ennå ikke til hele hennes historie, men det ville ikke forundre meg om dette også er historien om alle de voksne som så, men som ikke gjorde det de kunne, og om alle som ikke snakket sammen. Kanskje dette også er historien om hjelpen som kom så altfor, altfor sent.

Det er derfor jeg maser på dere, kjære psykologkollegaer. Det er dere som må på banen. Ikke bare fordi dere treffer på mange av barna og foreldrene deres, og fordi dere kan fortelle makthaverne om alle skadevirkningene av et tilfeldig og fragmentert hjelpeapparat. Kanskje dere bør på banen nettopp fordi det bare er psykologien som kan forklare oss hvorfor vi gjør de valg vi gjør, enda vi vet at resultatet blir så dramatisk galt. Det er nok bare psykologien som kan fortelle oss hvorfor vi har en «vente og se»-holdning til barn som lever under ekstremt harde vilkår. Det må nok en psykolog til for å fortelle oss hvorfor vi lar det ene livet etter det andre gå over ende, selv om vi vet at ungdommen er det viktigste vi har.

På psykologistudiet lærer vi ikke å jobbe opp mot myndigheter, medier og folk flest. Det må vi dessverre finne ut av selv. Det er vel og bra at dere skriver i Psykologtidsskriftet, at menigheten hører hva dere har å si. Men dere må også kjempe dere frem i maktens korridorer, skrive i VG og snakke på TV. Bare på den måten kan dere ta hele samfunnet i behandling, så vi litt etter litt forstår hvordan vi bør samordne oss for å gi de elendige livene et bedre innhold. Hjelp oss, så vi en gang kan bli de forfedrene vi ønsker å være.